

DOI 10.31558/2307-2318.2023.1.2

УДК 378 : 331

JEL: J24

Заюков І.В.

д.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ,

[https:// www.orcid.org/0000-0002-7225-2827](https://www.orcid.org/0000-0002-7225-2827)

Zivan@i.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМУ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ДМСУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ ЕФЕКТІВ

В сучасних форс-мажорних умовах розвитку вітчизняної економіки та важливості швидкої інтеграції України до ЄС набуває надзвичайної актуальності підвищення ефективності підготовки кадрів до потреб економіки, яка стоїть на військових рейках. Досвід розвинених країн довів, що в системі безперервної освіти актуальною і інноваційною моделлю є дуальна освіта. Метою статті є дослідження теоретико-методологічних засад впровадження моделі дуальної освіти в систему розвитку персоналу Державної митної служби України (ДМСУ) та оцінювання її соціально-економічного ефекту порівняно з традиційною моделлю навчання.

Акцентовано увагу, що якісна підготовка фахівців ДМСУ є запорукою розвитку її реформування. Запропоновано теоретико-методологічну модель впровадження дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ, основними елементами якої є заклади вищої освіти; ДМСУ та її структурні одиниці; здобувачі (магістри) в системі безперервної освіти. Наведено детальний алгоритм впровадження дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ. Виділено основні особливості дуальної освіти та її елементи, які забезпечать якість розвитку персоналу і в цілому реформування ДМСУ. Визначено основні переваги на макро-, мікро- та особистісному рівнях, які матимемо кожен суб'єкт при впровадженні дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ. Проведено оцінювання соціально-економічних ефектів на макрорівні від реалізації моделі дуальної освіти для забезпечення потреб в кадрах ДМСУ.

Ключові слова: *підготовка кадрів, безперервна освіта, дуальна освіта, ефект, вартість навчання, модель.*

Рис. - 1, 3 табл., 11 джерел

Zayukov I.V.

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Administration of the Vinnytsia Trade and Economic Institute of the State Trade and Economic University,

[https:// www.orcid.org/0000-0002-7225-2827](https://www.orcid.org/0000-0002-7225-2827)

Zivan@i.ua

IMPLEMENTATION OF THE DUAL EDUCATION MODEL INTO THE SCSU AND ASSESSMENT OF ITS EFFECTS

In the modern force majeure conditions of the development of the domestic economy and the importance of the rapid integration of Ukraine into the EU, increasing the efficiency of personnel training for the needs of the economy, which is on military rails, becomes extremely urgent. The experience of developed countries has proven that dual education is a relevant and innovative model in the system of continuous education. The purpose of the article is to study the theoretical

and methodological foundations of the implementation of the dual education model in the personnel development system of the State Customs Service of Ukraine (SCSU) and to evaluate its socio-economic effect compared to the traditional training model.

It was emphasized that high-quality training of SCSU specialists is the key to the development of its reformation. A theoretical-methodological model of the introduction of dual education into the system of personnel development of the SCSU is proposed, the main elements of which are institutions of higher education; SCSU and its structural units; applicants (masters) in the system of continuous education. A detailed algorithm for the introduction of dual education into the system of personnel development of the State State University is presented. The main features of dual education and its elements, which will ensure the quality of staff development and the overall reform of SCSU, are highlighted. The main advantages at the macro-, micro- and personal levels, which each subject will have when introducing dual education into the system of personnel development of the State State University, have been determined. An evaluation of the socio-economic effects at the macro level from the implementation of the dual education model to meet the needs of the personnel of the SCSU was carried out.

Key words: *personnel training, continuous education, dual education, effect, cost of education, model*

Постановка проблеми. В сучасних умовах в системі забезпечення безперервності професійної підготовки кадрів для потреб вітчизняної економіки, зокрема Державної митної служби України (ДМСУ) все більшої актуальності набувають інноваційні освітні методи та підходи. Проблема пов'язана, з однієї сторони, із тим, що нині професійні знання і навички, які здобуваються в ЗВО, наприклад, для працівників банківської, фінансової та сфери державного управління протягом наступних п'яти-семи років застарівають [1]. Це вимагає постійного оновлення знань і компетенцій. Додатково актуальність посилюється тим, що нині в Україні протягом року свій рівень кваліфікації підвищують орієнтовано лише кожен десятий працівник, тобто протягом п'ятирічного терміну в Україні проходять підвищення кваліфікації лише 50% зайнятих [1]. В системі підготовки кадрів ДМСУ безперервне навчання є дуже важливим, оскільки постійно змінюється і удосконалюється законодавча і нормативно-правова база. При цьому в 2022 році Україна здобула статус країни-кандидата на членство в ЄС, що вимагає від кадрів ДМСУ більш фахової підготовки. Для підвищення її якості пропонується застосувати дуальну форму навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки кадрів для забезпечення потреб економіки, зокрема в напрямку впровадження інноваційних освітніх форм і підходів розглядалися в наукових працях відомих українських науковців, зокрема, В. Антонюк, А. Базиліук, Д. Богині, І. Бондар, В. Близнюк, В. Брича, С. Вовканича, О. Грішньої, Б. Данилишина, Г. Дмитренка, М. Долішнього, О. Дороніної, Т. Заяць, Г. Назарової, А. Колота, Т. Кір'ян, В. Куценко, Ю. Краснова, Е. Лібанової, Л. Лісогор, В. Лича, Н. Лук'янченко, Л. Михайлової, В. Мортікова, В. Новікова [2; 3], О. Новікової, Т. Орехової, Л. Семів, Л. Шаульської, Н. Якимової та багатьох інших. Попри величезний науковий доробок приведених вище авторів, нині актуальним залишається вирішення проблеми забезпечення ДМСУ висококваліфікованими кадрами, що неможливо зробити без впровадження сучасних форм навчання, а саме – дуальної освіти (ДО). Актуальність проблеми посилюється військовими умовами в яких працюють фахівці ДМСУ та необхідності забезпечення реформування служби як важливого чинника прискорення набуття членства України в ЄС.

Формулювання цілей статті. *Метою статті* є дослідження теоретико-методологічних засад впровадження моделі дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ та оцінювання її соціально-економічного ефекту порівняно з традиційною моделлю навчання. *Об'єктом дослідження* є освітні інновації в системі розвитку персоналу

організацій. *Предметом дослідження* є впровадження моделі дуальної освіти в систему підготовки фахівців ДМСУ та оцінка її ефектів порівняно з традиційною моделлю освіти.

Виклад основного матеріалу. Якісна підготовка фахівців ДМСУ – є запорукою розвитку її реформування. Тому важливим її елементом є запровадження дуальної освіти як фактору підвищення продуктивності системи управління персоналу. ДО спрямована на забезпечення [2; 3; 4]: мотивації слухачів до здобуття спеціальності, яку вони хочуть отримати в майбутньому; ДМСУ висококваліфікованими фахівцями; отримання соціально-економічних ефектів для всіх складових цієї освітньої інновації. Запропонуємо теоретико-методологічні засади впровадження моделі ДО в систему розвитку персоналу ДМСУ (рис. 1).

Аналізуючи зазначену модель (рис. 1) можна виділити такі основні її особливості і елементи, які забезпечать якість розвитку персоналу і в цілому реформування ДМСУ, зокрема це [2; 4]: самостійність в обранні слухачем потрібної для нього і для ринку праці професії; укладання трьохсторонньої угоди (між ДМСУ, ЗВО, слухачем); оптимальне співвідношення між обсягами теоретичної та практичної підготовки (70% на базі ДМСУ, 30% на базі ЗВО); надання базового робочого місця в структурі ДМСУ; отримання під час навчання не стипендії, а реальної заробітної плати, яка коливається в розмірі 70% від середнього її значення кваліфікованих працівників ДМСУ; балансування теорії і практики, що робить процес навчання ефективним; видача диплома державного зразка освітньо-професійного рівня «магістр» тощо.

Проаналізувавши наукову літературу, зокрема [2; 4; 3; 5] та базуючись на нормативно правовій базі, зокрема: наказу Міністерства освіти і науки України «Про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників із використанням елементів дуальної системи навчання» на базі закладів професійно-технічної освіти» від 16.03.2015 року № 298; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 року № 660-р; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти від 03 квітня 2019 року № 214-р.; положення Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти» та багатьох інших документах можна навести такі переваги, які отримує кожен суб'єкт моделі впровадження ДО в Україні в системі розвитку персоналу, на прикладі ДМС. Так, на *макрорівні*:

- оптимізація проблеми дисбалансу на ринку праці України;
- забезпечення реформування Державної служби України (ДСУ);
- забезпечення мобільності молоді на ринку праці України;
- підвищення якості підготовки фахівців ДСУ для потреб економіки;
- підвищення ефективності використання фінансових ресурсів на освіту;
- забезпечення розвитку системи державно-приватного партнерства;
- зниження рівня трудової міграції, зниження рівня соціальної напруги;
- забезпечення зростання надходжень від митних платежів до бюджетів.

На *мікрорівні* відповідно:

- забезпечення потреби в високоякісних кадрах ДМСУ;
- зниження плінності кадрів та їх дефіциту;
- підвищення рівня продуктивності праці працівників ДМСУ;
- зростання мотивації працівників до інноваційної діяльності;
- зростання довіри в суспільстві до ДМСУ.

На особистісному рівні: отримання якісної вищої освіти; підвищення власної конкурентоспроможності на ринку праці; забезпечення первинним робочим місцем за рахунок коштів роботодавця; забезпечення можливості отримувати стабільну заробітну плату, «гідні» умови праці; забезпечення подальшого підвищення кваліфікації на базі ДМСУ тощо.

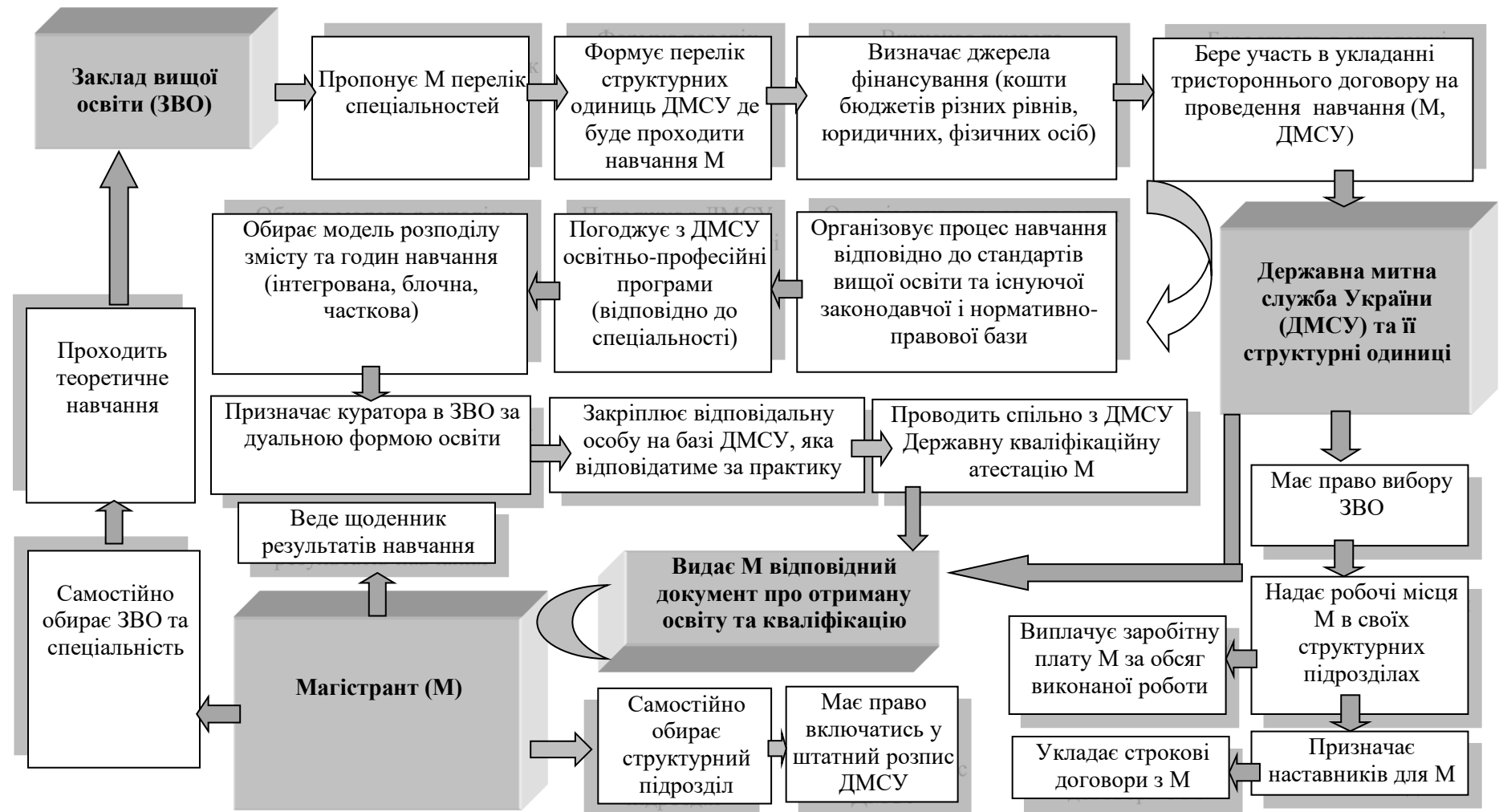

Рисунок 1 – Теоретико-методологічні засади впровадження моделі ДО в систему розвитку персоналу ДМСУ

Джерело: складено автором за [2; 4; 3].

Проведемо оцінювання потенційних соціально-економічних ефектів від реалізації ДО в ЗВО. Так, спочатку запропонуємо ті елементи, які підлягають економії фінансових ресурсів від впровадження ДО в ЗВО. Для цього необхідно розглянути основні складові, які формують кошторис витрат на підготовку фахівців для потреб ДМСУ. Перед цим потрібно визначитись з освітньою програмою. Вибираємо спочатку ЗВО – Університет державної фіскальної служби України (Державний податковий університет (УДФСУ)), далі освітньо-професійну програму (ОПП) підготовки здобувачів вищої освіти другого «магістерського) рівня освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» – «Митна логістика».

Основними компонентами ОПП для спеціалізації «Митна логістика» є обов'язкові і вибіркові компоненти. Так, до обов'язкових компонентів належать такі дисципліни [6]: «Глобальна економіка» (3 кредиту); «Управління персоналом» (3 кредиту); «Економічна безпека національного господарства» (3 кредиту), «Бухгалтерський облік та оподаткування в управлінні підприємством» (5 кредитів); «Фінансовий аналіз» (4 кредиту); «Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні» (4 кредиту); «Податкова політика підприємства» (4 кредиту); «Стратегічний аналіз» (4 кредиту). В цілому обов'язкові компоненти складають 30 кредитів або 900 годин. Вибіркові дисципліни становлять 1800 годин або 60 кредитів, зокрема магістри вивчають такі дисципліни, як: «Міжнародні митні та транспортні конвенції та угоди» (4 кредиту); «Організація документообігу у зовнішньоекономічній діяльності» (4 кредиту); «Митна безпека» (4 кредиту); «Митна логістика» (5 кредитів); «Митно-посередницькі послуги» (4 кредиту) та інші.

Далі в розрахунках необхідно врахувати вартість навчання. Для цього потрібно визначити середню мінімальну вартість навчання при здобуванні другого рівня освіти – магістра. Враховуючи дані [7] вартість денної форми навчання для спеціалізації «Митна логістика» у УДФСУ становить 35664,75 грн. Тривалість навчання – 1,6 роки. В розрахунках для більшої об'єктивності використаємо розраховану середню вартість мінімального розміру плати за 1 рік навчання за контрактом для денної форми навчання за даними Міністерства освіти і науки України на 2021 рік (в вибірці – 147 ЗВО) [8]. Фрагмент розрахунку цієї вартості наведений в табл. 1 (для здобуття ступеня магістр).

Таблиця 1 – Фрагмент розрахунку середнього розміру мінімальної вартості навчання за контрактом для денної форми за один рік навчання у 2021 році

Назва навчального закладу	Вартість, грн.
Вінницький національний аграрний університет	28320,11
Вінницький національний технічний університет	27857,7026
Вінницький торговельно - економічний інститут КНТЕУ	30901,9175
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського	35058,0975
Донецький національний університет імені Василя Стуса	30901,9175
Західноукраїнський національний університет	28153,4375
...	...
Київський національний торговельно-економічний університет	40232,01
Університет митної справи та фінансів	35058,0975
Середня вартість навчання за один рік, грн.	28780,37
Середня вартість навчання за весь період навчання, грн.	46048,60

Джерело: складено та розраховано автором за [8].

Таким чином, як видно з табл. 1 розрахована середня мінімальна вартість навчання за контрактом за денною формою навчання (для здобуття освітнього ступеня – магістр) за весь період навчання в 2021 році становила – 28780,37 грн., яку включимо в розрахунок

оцінювання соціально-економічних ефектів від реалізації моделі ДО в систему розвитку персоналу ДМСУ. Далі необхідно визначити склад кошторису витрат на відповідну підготовку в сфері вищої освіти, який регулюється такими законодавчими і нормативно-правовими актами, зокрема це Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту»; нормативно-правові акти, зокрема: Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку орієнтованої середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта»; спільного Наказу Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України «Про затвердження порядків надання платних послуг, державними та комунальними навчальними закладами тощо.

Так, відповідно, до неведених вище законодавчих і нормативно-правових актів, які регулюють склад елементів витрат на підготовку фахівців, то їх можна поділити на [9; 10]:

- витрати на заробітну плату викладачам;
- нарахування на заробітну плату;
- витрати, які спрямовуються на соціальне забезпечення окремим категоріям магістрантів;
- витрати на оплату енергоносіїв і комунальних послуг;
- витрати, які необхідні для забезпечення безпосереднього процесу навчання;
- витрати, які опосередковано пов'язані із процесом навчання;
- витрати на виплату стипендій магістрантам;
- капітальні витрати;
- витрати на обслуговування гуртожитків.

Далі розрахуємо питому вагу наведених вище витрат в загальній структурі витрат та проведемо їх розподіл на підготовку одного магістранта (за весь період навчання) відповідно до Методики Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методики розрахунку орієнтованої середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта» [11] та наукових праць [9; 10] (табл. 2).

Таблиця 2 – Розподіл мінімальних середніх витрат на підготовку одного магістранта за весь період навчання

Елемент витрат	Питома вага, %	Сума, грн.
Витрати на заробітну плату викладачам.	52,70	15167,25
Нарахування на заробітну плату.	11,52	3315,50
Витрати, які спрямовуються на соціальне забезпечення окремим категоріям магістрантів.	1,80	518,05
Витрати на оплату енергоносіїв і комунальних послуг.	6,07	1746,97
Витрати, які необхідні для забезпечення безпосереднього процесу навчання.	0,62	178,44
Витрати, які опосередковано пов'язані із процесом навчання.	0,65	187,07
Витрати на виплату стипендій магістрантам.	25,41	7313,09
Капітальні витрати.	0,01	2,87
Витрати на обслуговування гуртожитків.	1,22	351,12
Разом мінімальні середні витрати	100	28780,37

Джерело: складено та розраховано автором за [9; 10; 11; 8].

Отже, з табл. 2 видно, що найбільшу питому вагу в загальній структурі витрат займають витрати на заробітну плату – 52,7%, що відповідає розрахованим середнім мінімальним витратам на підготовку одного магістра за весь період навчання у сумі –

15167,25 грн.; витрати на виплату стипендій магістрантам – 25,41% та 7313,09 грн.; нарахування на заробітну плату – 11,52% та 3315 грн.

Далі гіпотетично визначимо, яку кількість ДМСУ може потенційно розпочати навчати в ЗВО в 2022–2023 н. р. Так, Урядом України було прийнято постанову «Порядок реалізації експериментального проекту щодо тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та благонадійності» (від 30.09.2020 року № 916) відповідно до якої в 2021 році ДМСУ було проведено тестування 9048 своїх працівників, що становить 94% всіх працюючих. Тому в цілому в ДМСУ станом на 01.01.2022 року працювало біля 9625 осіб ($9048 \cdot 100 : 94$). В ході проведеного експериментального тестування було з'ясовано, що 10,5% працівників ДМСУ визнані неблагонадійними, а біля 22,8% навмисно або ненавмисно відповіді викривили. Тому приймаємо, що біля 11% працівників не продовжать надалі працювати, тобто ДМСУ може розірвати з ними контракт відповідно до законодавства України. Тому потенційний обсяг підготовки якісних, благонадійних, високопрофесійних кадрів для потреб ДМСУ буде становити – 8566 осіб ($9625 \cdot 89 : 100$).

В оцінюванні соціально-економічного ефекту запровадження ДО в систему підготовки якісних кадрів для потреб ДМСУ покладені такі основні умови:

30% навального матеріалу здобувається в ЗВО;

70% навчального матеріалу здобувається на базі ДМСУ;

70% після закінчення навчання в ЗВО залишаться працювати в ДМСУ;

стипендія сплачується роботодавцем;

держава – Україна в особі Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України надає субсидію (компенсацію) ДМСУ за підготовлені кадри на основі застосування інноваційної освіти – дуальної освіти.

Таким чином, реалізуючи модель ДО в систему розвитку персоналу з метою підготовки висококваліфікованих і благонадійних кадрів для потреб ДМСУ на 2022 рік розрахуємо потенційні соціально-економічні ефекти ($E_{\text{зар}}$), розрахунки і результати їх зведемо в табл. 3. Загальна формула розрахунку потенційних соціально-економічних ефектів має вигляд:

$$E_{\text{зар}} = E_1 + E_2 + E_3 + E_4 + E_5 + E_6 + E_7 + E_8 + E_9 \quad (1).$$

Позначення формули 1 наведені в табл. 3.

Таким чином, як видно з табл. 3 загальна сума потенційної економії від впровадження дуальної освіти при підготовці кадрів для потреби ДМСУ складе 192,71 млн. грн. Тобто таку суму витрат буде фінансувати саме ДМСУ, якій потенційно, відповідним чином до внесення змін в законодавчі і нормативно-правові акти можуть компенсувати кошти з державного бюджету України.

Висновки. Запропонована модель дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ – з метою задоволення потреб в високопрофесійних і благонадійних кадрах дозволить підвищити ефективність кадрової політики; забезпечить подальший рух реформування Державної служби України, зокрема митних органів; оптимізувати проблему дисбалансу на ринку праці України; забезпечити мобільність молоді на ринку праці; знизити навантаження на фінансування вищої освіти; знизити обсяги трудової міграції та в цілому збільшити обсяги надходжень митних платежів до державного бюджету України (на макрорівні). В військових умовах та в умовах необхідності якнайшвидшої інтеграції України до ЄС – впровадження моделі дуальної освіти не тільки в системі підготовки кадрів для потреб ДМСУ набуває важливого значення, але і в інших державних службах України. Крім того, в роботі акцентовано увагу на відповідних потенційних ефектах на мікро- і особистісному рівнях. Впровадження моделі дуальної освіти в систему розвитку персоналу ДМСУ дозволить гіпотетично визначити потенційний соціально-економічний ефект, який в цілому по Україні в 2022 році може

становити 192,71 млн. грн. В сучасних умовах економії всіх державних ресурсів, зокрема в системі ЗВО, реалізація дуальної освіти не має альтернатив.

Таблиця 3 – Оцінювання соціально-економічних ефектів ($E_{\text{заг}}$) на макрорівні від реалізації моделі дуальної освіти для забезпечення потреб в кадрах ДМСУ

Економія	Вид навчання		Розрахунок, млн. грн.
	Традиційне навчання	Дуальне навчання	
	Сума, грн.	Сума, грн.	
Витрат на заробітну плату викладачам (E_1)	15167,25	4550,17	$E_1 = ((15167,25 - 4550,17) \cdot 8566) : 10^6 = 90,95$ млн. грн.
Нарахувань на заробітну плату (E_2)	3315,50	994,65	$E_2 = ((3315,5 - 994,65) \cdot 8566) : 10^6 = 19,88$ млн. грн.
Витрат, які спрямовуються на соціальне забезпечення окремим категоріям магістрантів (E_3)	518,05	0	$E_3 = ((518,05 \cdot 8566) : 10^6) = 4,44$ млн. грн.
Витрат на оплату енергоносіїв і комунальних послуг (E_4)	1746,97	524,09	$E_4 = ((1746,97 - 524,09) \cdot 8566) : 10^6 = 10,48$ млн. грн.
Витрат, які необхідні для забезпечення безпосереднього процесу навчання (E_5)	178,44	53,53	$E_5 = ((178,44 - 53,53) \cdot 8566) : 10^6 = 1,07$ млн. грн.
Витрат, які опосередковано пов'язані із процесом навчання (E_6)	187,07	56,12	$E_6 = ((187,07 - 56,12) \cdot 8566) : 10^6 = 1,12$ млн. грн.
Витрат на виплату стипендій магістрантам (E_7)	7313,09	0	$E_7 = ((7313,09 \cdot 8566) : 10^6) = 62,64$ млн. грн.
Капітальних витрат (E_8)	2,87	0,86	$E_8 = ((2,87 - 0,86) \cdot 8566) : 10^6 = 0,017$ млн. грн.
Витрат на обслуговування гуртожитків (E_9)	351,12	105,34	$E_9 = ((351,12 - 105,34) \cdot 8566) : 10^6 = 2,11$ млн. грн.
Разом економія	*	*	192,71 млн. грн.

Джерело: складено та розраховано автором за [9; 10; 11; 8].

Перспективи подальших досліджень. В умовах швидкісних світових інноваційних змін все більшої актуальності набуватимуть форми та моделі підвищення кваліфікації вітчизняної робочої сили. Тому впровадження дуальної моделі професійної підготовки кадрів в Державній службі України набуватиме все більших перспектив порівняно з традиційними методами, що вимагає більш ґрунтовнішого оцінювання ефектів її використання не тільки на макрорівні, але на мікро- і на особистісному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку : колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2016. 328 с.
2. Новіков В.М., Карягін Ю.О., Черніченко В.В. Дуальна освіта: інституціональні особливості реалізації в Україні: колективна монографія. Київ-Варшава : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2020. 79 с.
3. Новіков В.М. Практико-орієнтована модель професійної освіти. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 2 (36). С. 152–164.
4. Заюков І.В. Дуальна освіта в системі підготовки кадрів для потреб економіки України. *Україна: аспекти праці*. 2020. № 1. С. 11–17.
5. Сайт Міністерства освіти і науки України. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення: 25.02.2023).
6. Сайт Університету державної фіскальної служби України (Державний податковий університет). Перелік ООП підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти. Митна логістика. URL: <https://drive.google.com/file/d/1RmZl2THxXK1wJ5kUuBFMtYV511VdLF-D/view> (дата звернення: 25.02.2023).
7. Сайт Університету державної фіскальної служби України (Державний податковий університет). Дуальна форма здобуття вищої освіти. Вартість підготовки магістрів. URL: <https://www.nusta.edu.ua> (дата звернення: 25.02.2023).
8. Сайт Міністерства освіти і науки України. Мінімальна вартість контрактного навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/minimalna-vartist-kontraktного-navchannya-2020> (дата звернення: 25.02.2023).
9. Ловінська Л.Г. Визначення вартості освітніх послуг. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 12–26.
10. Ловінська Л.Г., Парасій-Вергуненко І.М. Вартість освітніх послуг як базовий показник розподілу бюджетного фінансування між закладами вищої освіти. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 3 (84). С. 18–36.
11. Сайт Верховної Ради України. Постанова Кабінету Міністрів України «Про методику розрахунку орієнтованої середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.02.2023).

REFERENCES

1. Liudskiy rozvytok v Ukraini. Innovatsijni vydy zajniateosti ta perspektyvy ikh rozvytku : kolektyvna monohrafiia [Human development in Ukraine. Innovative types of employment and prospects for their development: a collective monograph] / za red. E.M. Libanovoi. Kyiv : In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhenim. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2016. 328 p.
2. Novikov, V.M., Karyahin Yu.O., & Chernichenko V.V. (2020). Dualna osvita: instytutsionalni osoblyvosti realizatsiyi v Ukrayini: kolektyvna monohrafiya [Dual education: institutional features of implementation in Ukraine: collective monograph]. Kyiv-Varshava: Instytut demohrafiyi ta sotsialnykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. 2020. 79 p.
3. Novikov, V.M. (2019). Praktyko-oriyentovana model profesijnoyi osvity [Practice-oriented model of professional education]. Demohrafiya ta sotsialna ekonomika [Demography and social economy]. 2 (36). P. 152–164.
4. Zayukov, I.V. (2020). Dualna osvita v systemi pidhotovky kadriv dlya potreb ekonomiky Ukrainy [Dual education in the personnel training system for the needs of the Ukrainian economy]. Ukrayina: aspekty pratsi [Ukraine: aspects of work]. 2020. 1. P. 11–17.

5. Sajt Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Dualna osvita. [Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Dual education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita> (data zvernennia: 25.02.2023).

6. Sajt Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy (Derzhavnyj podatkovyj universytet). Perelik OOP pidhotovky zdobuvachiv vyschoi osvity drugoho (mahisterskoho) rivnia vyschoi osvity. Mytna lohistyka [Website of the State Fiscal Service University of Ukraine (State Tax University). List of OOP training for higher education applicants of the second (master's) level of higher education. Customs logistics]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1RmZl2THxXK1wJ5kUuBFMtYV511VdLF-D/view> (data zvernennia: 25.02.2023).

7. Sajt Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy (Derzhavnyj podatkovyj universytet). Dualna forma zdobuttia vyschoi osvity. Vartist pidhotovky mahistriv [Website of the State Fiscal Service University of Ukraine (State Tax University). Dual form of obtaining higher education. The cost of master's training]. URL: <https://www.nusta.edu.ua> (data zvernennia: 25.02.2023).

8. Sajt Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Minimalna vartist kontraktного navchannia [Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. The minimum cost of contract training]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/minimalna-vartist-kontraktного-navchannya-2020> (data zvernennia: 25.02.2023).

9. Lovinska L.H. Vyznachennia vartosti osvitnikh posluh [Determination of the cost of educational services]. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine]. 2017. № 2. P. 12–26.

10. Lovinska L.H., Parasij-Verhunenکو I.M. Vartist osvitnikh posluh iak bazovyj pokaznyk rozpodilu biudzhethnoho finansuvannia mizh zakladamy vyschoi osvity [The cost of educational services as a basic indicator of the distribution of budget funding between institutions of higher education]. *Naukovi pratsi NDFI* [Scientific works of the Research Financial Institute]. 2018. № 3 (84). P. 18–36.

11. Sajt Verkhovnoi Rady Ukrainy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro metodyku rozrakhunku oriientovanoi serednoi vartosti pidhotovky odnoho kvalifikovanoho robitnyka, fakhivtsia, aspiranta, doktoranta [Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the methodology for calculating the average cost of training one qualified worker, specialist, graduate student, doctoral student]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-2013-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 25.02.2023).